

סקר ארכיאולוגי בבקעת ססגון

ד"ר עוזי אבנר

מרכז מדע ים המלח והערבה

כוונת הסקר ושיטת העבודה

הסקר התבצע ביום 1/3/2008 על פי בקשת החברה להגנת הטבע, על שטח של כ-40,000 מ"ר, המיועד לבניית מכלול מלונות (ראה מפה מצורפת), במטרה לקבל תמונה של השרידים הארכיאולוגיים בשטח המיזם, ולהמליץ כיצד להתייחס אליהם במידה ויהיו מועמדים לפגיעה או להרס.

אין זה סקר מלא, הדורש השקעת זמן רב. תועדו בו באופן ראשוני השרידים העתיקים הנראים לעין על פני השטח, רובם דורשים תיעוד מפורט יותר (בין השאר- מדידה ושרטוט אבן-אבן). בהעדר מידע, לא נסקר שטח השפעות סביבה בהיקף המיזם, ולא נסקר תואי תשתיות (דרכים, קוי מים, חשמל, ביוב, טלפון). כמו כן, לא נעשתה תצפית מן הגבעות הסמוכות למיזם. יש להניח כי פעולות אלה היו מגלות אתרים נוספים. כמו כן, יש להשלים את הנתונים המובאים כאן עם תוצאות סקר שערך בעבר ישעיהו לנדר מרשות העתיקות, ואינן מצויות בידי. במהלך הסקר סומנו גם נקודות ממצא הכוללות פריטים עתיקים כמו כלי צור, כלי אבן, חרסים ועוד. אלה ממצאים אקראיים, ללא חיפוש שיטתי, ויש להניח כי השטח מכיל ממצאים נוספים. גם לאיתור ממצאים באתרים שזוהו לא הוקדש הזמן הדרוש. המפה המצורפת והרשימה כוללות 28 אתרים ו 12 נקודות ממצא, מתוכם שלשה אתרים ונקודת ממצא אחת נמצאים מחוץ לתחום המיזם (עד כ 100 מ').

מיקום האתרים והממצאים נקבע על פי קריאת GPS עם תחום-טעות של 4 מ'. אתרים ומתקנים סומנו בטקסט ובמפה באותיות, ונקודות ממצא סומנו בספרות. הממצאים נשארו במקומם וסומנו ביתדות עץ ממוספרות. חלק מהאתרים (בעיקר הצפוניים) לא צולמו בשל עננות או בשל השעה המאוחרת.

ההמלצות לטיפול באתרים ניתנות בהנחה שהם עתידיים להיהרס, ובכונה להוציא מהם קודם לכן את מירב המידע הסטורי-ארכיאולוגי. חלקם מהאתרים דורש העתקה ושחזור מחוץ לשטח המיזם. מרבית האתרים אינם ניתנים לתיארוך על פי הממצא מפני השטח, וגם חפירה אינה מבטיחה ממצאים מתארכים. במקרים אלה יש לדאוג מראש לתקציב לתיארוך רדיומטרי.

המידע שנאסף בסקר זה יועבר למזמיני הסקר וכן לרשות העתיקות.

בברכה.

עוזי אבנר

ת.ד. 3304, אילת 88233 טל/פקס 08-6378412 uzia@012.net.il

רשימת האתרים (מצפ-מז לדר-מע):

א. 148825/912592 - רוגם אבנים, קטרו 2 מ' וגבהו 0.8 מ' (לא צולם).

המלצה - חפירה ארכיאולוגית והחלטה נוספת לאחר מכן.

ב. 148837/912490 - רוגם אבנים, פזור מעט בצידו המערבי, קטרו 2 מ' וגבהו 0.5 מ'. (לא צולם).

המלצה - חפירה ארכיאולוגית, והחלטה נוספת לאחר מכן.

ג. 148835/912380 - אתר חניה על שטח של כ 15 על 5 מ' (לא צולם). ממצא: נתזי צור מעטים, ותרכיזי נחושת אחדים (לא צולם).

המלצה - תיעוד מפורט, תיארוך רדיומטרי.

ד. 148930/912355 - מחסה סלע טבעי שארכו כ 10 מ', ובצידו הדרומי מתקן עגול מאבנים שקטרו 1.6 מ' (לא צולם).

המלצה - שרטוט ממפורט, חפירה ארכיאולוגית, תיארוך רדיומטרי.

ה. 148804/912255 - רוגם ומצבה. גל אבנים פזור, כ 1.5 על 1 מ', ובראשו לוח אבן אפקי, 0.6 על 0.45 סמ'. לרגלי הגל מדר' - מז' לוח אבן נוסף מונח אפקית 0.59 על 0.53 מ', ככל הנראה מצבת פולחן נפולה. (לא צולם).

המלצה - תיעוד מפורט, חפירה, תיארוך רדיומטרי, העברה ושחזור מחוץ לשטח המיזם.

ו. 148817/912251 - מתקן סגלגל, 2.5 על 2 מ', צמוד לדרגש סלע טבעי, עשוי מאבנים שטוחות. במרכזו מתקן עגול מאבנים שקטרו 80 סמ', עשוי לוחות אבן דקים נעוצים בניצב בקרקע (לא צולם).

המלצה - תיעוד מפורט, חפירה והחלטה נוספת לאחר מכן.

ז. 148751/912265 - קבר גל (טומולוס) נמוך ופתוח, קוטר חיצוני 5.5 מ'. סמוך למרכז תא הקבורה השתמרו לוחות האבן ששימשו לכיסוי התא, אחד מהם 100 על 80 ס"מ. 5 מ' מדר-מע מעגל אבנים שטוחות שקטרו 1 מ'.

המלצה - תיעוד מפורט, חפירה, תיארוך רדיומטרי, העברה ושחזור מחוץ לשטח המיזם.

ח. 148766/912233 - קבר גל (טומולוס), 5 על 3 מ', מנצל מדרגת סלע טבעית.

המלצה - תיעוד מפורט, חפירה, תיארוך רדיומטרי, העברה ושחזור מחוץ לשטח המיזם.

ט. 148862/912147 - אתר חנייה - שלשה מעגלים צמודים בטור קשתי, מוקפים במקבצים נמוכים של אבנים. הגדול ביניהם 5.8 על 6.7 מ', השנים האחרים בקוטר 4 מ' בקירוב, מתאים לבסיס סוכה או אוהל (לא צולם).

המלצה - תיעוד מפורט, תיארוך רדיומטרי.

י. 148800/912125 - מלכודת לטורפים קטנים עשויה מלוחות אבן חול (לא צולמה).

המלצה- תיעוד מפורט, תיארוך רדיומטרי, העברה ושחזור מחוץ לשטח המיזם.

יא. 148798/912114- תעלת כריה לנחשת, ארכה 6 מ', רחבה 1.5 מ' ועמקה 0.5 מ'. תרכיזי נחשת נראים על כמה גושי סלע, ותרכיזים קטנים פזורים בתחתיתה (לא צולמה).

המלצה- תיעוד מפורט, תיארוך OSL מתחת גושי סלע עם תרכיזים, זיהוי מעבדתי של מינרל הנחשת.

יב. 14883/912057- מבנה נמוך מאבנים, 4.8 על 2.5 מ'. בציודו הדר-מע לוח אבן אפקי, 1 על 0.47 מ', יתכן מצבת פולחן נפולה (לא צולם). בתוך המתקן וסביבו מספר פרטי צור, ביניהם גרעין, נתז ולהב.

המלצה- תיעוד מפורט, תיארוך רדיומטרי.

יג. 148523/912240- שרידים נמוכים של מבנה מעוגל, קטרו 8 מ' (לא צולם).

המלצה- תיעוד מפורט, חפירת בדיקה והחלטה נוספת לאחר מכן.

יד. 148496/912329- ריכוז של שברי ביצי יען על שטח של 6 על 3 מ' ופיזור של שברים נוספים על שטח של כ 10 על 20 מ'.

המלצה- חפירה ותיעוד בשיטת חפירה פרהיסטורית (רשת 0.5 מ', שכבות של 5 סמ' ורישום המיקום של כל פריט), תיארוך רדיומטרי ושימור כל הממצא.

טו. 148440/912351- שני גלי אבנים מאורכים בקו צפ-דר, 1 על 1.5 ו 3 על 1.5 מ', הרווח ביניהם 8 מ'. מהקצה הצפוני של הגל המזרחי נמשך צפונה טור של אבנים קטנות ובינוניות, ארכו 4 מ'. גלים דומים נוספים נראים בסביבה, ויש לבדוק אם הם טבעיים או בנויים, אולי קברים.

המלצה- חפירת בדיקה והחלטה נוספת לאחריה.

טז. 148420/912328- מבנה סגלגל נמוך של אבנים, מידותיו הפנימיות 5.0 על 3.6 מ', מידותיו החיצוניות 7.1 על 7.9 מ', ורוחב מתאר האבנים כ 1.5 מ'. האבנים שקועות היטב בקרקע, סימן לעתיקות המבנה. בציודו הצפוני של המבנה משולב סלע, ארכו כ 1 מ' וגבהו 0.6 מ'.

ממצא- פרטי צור אחדים, שבר עבה של צדפת ענק (טרידקנה), חרס רומי.

המלצה- תיעוד מפורט, חפירה ותיארוך רדיומטרי.

יז. 148460/912323- גל אבנים מאורך בנוי בקו צפ-דר, 3.8 על 1.4 מ', גבהו 0.4 מ', כנראה קבר. צמודה לו חצר שגדלה 7.1 על 7.7 מ', עשויה ממקבצים נמוכים של אבנים. הגדול ביותר- 3 על 1.5 מ'.

ממצא- פרטי צור, שבר צדפת ענק, חרסים נבטיים-רומיים, שבר קטן של אבן ריחים מבזלת, חלוק פורפיר (מיובא) יתכן ושימש כמקבת.

המלצה- תיעוד מפורט, חפירה ותיארוך רדיומטרי. לאחר מכן יש לשקול אם לשחזר את המבנה מחוץ למיזם.

יט. 148407/912312 - סלע טבעי שאומץ כמצבת פולחן, גבהו 0.68 מ'. בצידו המזרחי גומחה טבעית, וכן משטח אבנים, כ 1 על 0.6 מ' ובצידו הדרומי מצבה נספחת קטנה יותר, גבה 0.42 מ'. 4 מ' ממערב שרידים של בסיס סוכה או אוהל, 3 על 2.8 מ', עשוי מאבנים בלזיות המעידות על וותק.

ממצא- פרטי צור אחדים, שברים אחדים של צדפות ענק (שתי צדפות בעלות עובי וגיל שונים), שבר צדף נוסף (נעמית?), קערית זעירה טבעית מאבן חול, חרסים אסלאמיים קדומים.

המלצה- תיעוד מפורט, חפירה של המצבה ושרידי המבנה, תיארוך רדיומטרי, העתקה ושחזור של המצבה מחוז לשטח המיזם.

כ. 148397/912292 - משטח מרוצף סגלגל, 3 על 2.3 מ'. בצידו הצפוני מתקן עשוי אבנים שטוחות נעוצות בקרקע, 0.8 על 0.8 מ', והן בולטות סנטימטרים ספורים בלבד מעל פני בשטח. ממצא- פרטי צור מעטים.

המלצה- תיעוד מפורט, חפירה ותיארוך רדיומטרי. לאחר מכן יש לשקול אם לשחזר את המתקן ואת הריצוף מחוץ לשטח מיזם.

כא. 148380/912320—148358/912318 - מכלול מגורים ארעיים, בנוי בין גושי סלע גדולים. המכלול מורכב מחצר שגדלה 8 על 11.5 מ', מוקפת בקיר עשוי מסלעים, וארבעה תאי מגורים הבנויים בקירות אבן נמוכים בין גושי הסלע או לצידם. גודל התאים עד 3 על 5 מ'. החצר והתאים מכוסים בשכבת חול, ונראה לכן שרצפתם שמורה היטב. לא נאספו ממצאים מחוסר זמן (צולם חלקית בלבד).

המלצה- תיעוד מפורט של האתר, חפירה מלאה, תיארוך רדיומטרי. כיוון שלא ניתן להעתיק אתר זה, יש למצוא פיתרון תכנוני כיצד לשמרו במקומו לאחר החפירה, לגדר את האתר ולהשאיר את סביבתו הקרובה בלתי מופרעת.

כב. 148361/912300 - מלכודת טורפים, מידותיה 2.3 על 2 מ', גבהה כ 0.6 מ', ותא הלכידה בנוי לוחות אבן ניצבים.

המלצה- תיעוד מפורט, חפירה ותיארוך רדיומטרי. העתקה של המלכודת מחוץ לשטח המיזם.

כג. 148357/912247 - תא מרובע בקירוב בנוי בחלקו מלוחות אבן ניצבים, מידותיו החיצוניות 1.2 על 1.3 מ' ובתוכו מצבת פולחן קטנה רחבית שפניה מזרחה. ממצא- נתז צור לבן.

המלצה- תיעוד מפורט, חפירה ותיארוך רדיומטרי. העתקה של המתקן מחוץ לשטח המיזם.

כד. 148382912235 - מתאר מעוגל נמוך ובלוי של אבנים, 5.8 על 6.9 מ' (גדול מבסיס סוכה או אוהל), מצבו מעיד על תאריך קדום.

ממצא- נתז צור לבן, חרסים אסלאמיים קדומים.

המלצה- תיעוד מפורט, חפירה ותיארוך רדיומטרי, החלטה נוספת לאחר מכן.

כה. 148396/912241- שרידים נמוכים של מתאר מעוגל מאבנים, קטרו כ 6 מ'.

ממצא- נתז צור לבן, חרס אסלאמי קדום.

המלצה- תיעוד מפורט, חפירה ותיארוך רדיומטרי, החלטה נוספת לאחר מכן.

כו. 148336/12152- מתקן עגול בנוי לוחות אבן דקים ניצבים, קטרו 1.3 מ' והוא פתוח דרומה.

בתוכו חמשה לוחות אבן ניצבים או נפולים, ששמשו בעבר כמצבות פולחן. סביב המתקן כמה

ריכוזי אבנים, ו 4 מ' למז-דר-מז ריכז של שלשה חרסים גדולים יחסית ביזנטיים מאוחרים-

אסלאמיים קדומים.

המלצה- תיעוד מפורט, חפירה ותיארוך רדיומטרי. העתקה של המתקן מחוץ לשטח

המיזם.

כז. 148315/912048- שני קברי גל (טומולי) האחד בנוי מאבנים גדולות יחסית, קטרו 3 מ' וגבהו

0.7 מ'. שני מטרים מדרום לו מתחילה מעין סוללת אבנים קשותה שארכה כ 5 מ', פתוחה

לדר-מז, ובתוכה גל אבנים נמוך, קטרו 1.5 וגבהו 0.4 מ'. הקבר השני, כ 4 מ' מזרחה לקודם,

מידותיו דומות אך הוא בנוי מאבנים קטנות. כ 2 מ' מדרום לו מתאר סגלגל מאבנים שטוחות

מונחות אפקית, 1 על 2.5 מ'.

המלצה- תיעוד מפורט, חפירה ותיארוך רדיומטרי. העתקה של הקברים והמתקנים מחוץ

לשטח המיזם.

כח. 148353912055- מתקן מלבני בנוי מאבנים שטוחות ניצבות, 0.7 על 0.6 מ', גבהן עד 0.35

מ'. תפקידו אינו ברור.

המלצה- חפירה ותיארוך רדיומטרי. העתקת המתקן מחוץ לשטח המיזם.

נקודות ממצא:

1. 14887/912401- פסולת גרעין צור.

2. 148940912527- נתז צור.

3. 148971/912547- להב צור.

4. 148458912362- נתז צור בהיר.

5. 148820/912335- שני פרטי צור- גרעין ונתז.

6. 148496/912329- פיזור של קליפות ביצי יען על שטח של 6 על 3 מ'

7. 14844/912239- חלוק שטוח של אבן גיר אפורה עם שני קדחים דו-קוניים, קטרו כ 5

ס"מ, כפתור אוהל(?)

8. 148360/912192 - ריכוז חרסים נבטיים- רומיים.

9. 148340/12152 - שלשה חרסים גדולים יחסית, ביזנטיים- אסלאמיים קדומים.

10. 148386912256 - שבר גדול יחסית של שפת קנקן חרס, ושני שברים קטנים, ביזנטיים-

אסלאמיים קדומים.

11. 148385912188 - שבר מאבן ריחים מבזלת.

12. 148443/912120 - שני חצאים של דיסקית מאבן חול (קוטר כ 6 ס"מ) עם קדח דו

קוני במרכז (כפתור אוהל?).